

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ HISTORY OF MEDICINE

ΑΡΧΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ 2009, 26(6):818-825
ARCHIVES OF HELLENIC MEDICINE 2009, 26(6):818-825

A. Τασούλης

Anastasios Leukias Georgiades
(1773–1853): First Professor and
Dean of the Medical School
of the University of Athens

Abstract at the end of the article

Αναστάσιος Λευκίας Γεωργιάδης (1773–1853) Πρώτος Καθηγητής και Κοσμήτορας της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών

Νεότερα ανέκδοτα στοιχεία

Με βάση τη βιβλιογραφία και τα νεότερα ανέκδοτα στοιχεία των Γενικών Αρχείων του Κράτους εξετάσαμε το βίο και το έργο του Αναστασίου Λευκίας Γεωργιάδη, πρώτου Καθηγητή της Ιστορίας της Ιατρικής, Παθολογίας και Θεραπευτικής της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και πρώτου Σχολάρχου (Κοσμήτορα) της. Ο Γεωργιάδης υπήρξε μια σημαντική προσωπικότητα του 19ου αιώνα με πλούσιο ιατρικό, εθνικό, κοινωνικό, διδακτικό και συγγραφικό έργο. Γεννήθηκε το 1773 στη Φιλιππούπολη της Ανατολικής Ρωμυλίας και πέθανε στην Αθήνα το 1853. Αποφοίτησε από την Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου της Γένας το 1806, λαμβάνοντας τον τίτλο του διδάκτορα της Ιατρικής και της Χειρουργικής. Στη συνέχεια ταξίδεψε στην Ευρώπη παρουσιάζοντας σημαντικό συγγραφικό έργο ιατρικού, φιλοσοφικού, εθνικού, κοινωνικού, γλωσσολογικού και μεταφραστικού χαρακτήρα. Το 1821, υποστήριξε ένθερμα το κίνημα του Υψηλάντη και συνέβαλε υλικά και ηθικά στον αγώνα. Σημαντικότερο έργο του είναι το «Πυρετού πεμφιγώδους ή λοιμού αφορισμοί» γραμμένο σε ιωνική διάλεκτο το 1830, κατά το πρότυπο των Ιπποκρατικών «Αφορισμών». Το 1833 κατήλθε στην ελεύθερη Ελλάδα. Ένα έτος αργότερα ορίστηκε μέλος του Ιατροσυνεδρίου, το 1836 έγινε μέλος κι αργότερα πρόεδρος της «Εν Αθήναις Ιατρικής Εταιρείας», ενώ διορίστηκε το 1837 έκτακτος καθηγητής της «Ιστορίας της Ιατρικής, της Γενικής Παθολογίας και της Θεραπευτικής» και «Σχολάρχης» (Κοσμήτορας) της Ιατρικής Σχολής. Λάτρευε με πάθος την αρχαία ελληνική γραμματεία, στο ζωγόνο νόμα της οποίας αναβαπτιζόταν διαρκώς. Αναδείχθηκε αντάξιος των προγόνων του και συνέβαλε αποφασιστικά στα πρώτα βήματα της, αναγεννώμενης από τις στάχτες της, ιατρικής παιδείας του νεοσύστατου κράτους, με τη δράση του στο Πανεπιστήμιο και την ευρύτερη πνευματική του παρουσία.

Λέξεις ευρετηρίου

Αναστάσιος Λευκίας Γεωργιάδης
Ιατρική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών
Ιστορία Ιατρικής
Ιστορία του Πανεπιστημίου Αθηνών

Υποβλήθηκε 26.2.2009
Εγκρίθηκε 4.5.2009

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Αναστάσιος Λευκίας Γεωργιάδης (εικ. 1) υπήρξε μια πολυδιάστατη και πολυσχιδής προσωπικότητα, που κόσμησε με την παρουσία της το ελληνικό πνευματικό στερέωμα του πρώτου μισού του 19ου αιώνα. Αν και ιατρός στο επάγγελμα, πραγμάτωσε το ιδανικό του καθολικού ανθρώπου, του *homo universalis*, συμμετέχοντας στα κοινωνικοπολιτικά δρώμενα της εποχής του και «πολλάκις ετάνυσε του ποιητού την λύρα».

Ο Αναστάσιος Λευκίας Γεωργιάδης γεννήθηκε το έτος 1773 στη Φιλιππούπολη της Ανατολικής Ρωμυλίας, γι' αυτό

αναφέρεται και ως Φιλιππουπολίτης. Υιός του Πρωτοπαπά Γεωργίου και της Σμαράγδας Αποστόλου,¹ ολοκλήρωσε την εγκύκλιο εκπαίδευσή του στο γυμνάσιο της γενέτειράς του, στο οποίο την εποχή εκείνη δίδασκε ο Κωνσταντίνος Οικονόμου ο εξ Οικονόμων.² Τρία χρόνια μετά την αποφοίτησή του δίδαξε ως υποδιδάσκαλος και το 1797 μετέβη στο Βουκουρέστι, όπου μαθήτευσε κοντά στον εξ Ιωαννίνων Λάμπρο Φωτιάδη, «εγκρατής γενόμενος της ελληνικής φιλολογίας και των φιλοσοφικών μαθημάτων».³ Κατά την πενταετή παραμονή του στο πλευρό του ένδοξου σχολάρχου έμαθε σε τέλειο επίπεδο τη λατινική, τη γαλλική και τη γερμανική γλώσσα.

Εικόνα 1. Αναστάσιος Λευκίας Γεωργιάδης.

2. Η ΙΑΤΡΙΚΗ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΣΤΗ ΒΙΕΝΝΗ

Το 1802 ταξίδεψε στη Βιέννη και παρακολούθησε εκεί μαθήματα Ιατρικής έως το καλοκαίρι του 1805.

Στη συνέχεια, εγγράφηκε στο πανεπιστήμιο της Ιένας ως "Anastasius Georgiades", από το οποίο στις 12.9.1806 έλαβε, μετά από προφορική δοκιμασία, τον τίτλο του διδάκτορα της Ιατρικής και της Χειρουργικής. Στην Ιένα, το 1806 συγγράφει το πρώτο του έργο, το οποίο δεν είναι ιατρικό, αλλά ποίημα εγκωμιαστικό προς την «Α. Αυτοκρατορική Υψηλότητα κυρίαν Μαρίαν Παυλώβην», και το εκδίδει στην ελληνική και στη γαλλική γλώσσα.¹ Το ίδιο έτος συγγράφει και ένα άλλο ποίημα «Περί λοιμού», έκτασης 400 στίχων, το οποίο χάνεται κατά τη φυγή του από τη Βλαχία το 1821, όπως ο ίδιος γράφει στο βιβλίο του «Πυρετού πεμφιγώδους ή λοιμού αφορισμοί».⁴

Δηλωτικό του ανήσυχου και σπινθηροβόλου πνεύματός του αποτελεί το γεγονός ότι, μόλις ένα έτος μετά από τη λήψη του διδακτορικού διπλώματος, ανακηρύσσεται μέλος «της εν Ιένη εταιρείας ορυκτολόγων και της εν Άλη (Halae) των της φύσεως περιέργων», όπως ο ίδιος γράφει στον πρόλογο του ποιήματός του «Στέφανος Όθωνος», ποίημα ηρωικό.^{xiii} Το 1807 επανέρχεται στη Βιέννη, όπου εργάζεται κυρίως συγγραφικά. Εκεί συνθέτει και ένα δεύ-

τερο ποίημα, κατά μίμηση του ειδυλλίου του Θεόκριτου, αφιερωμένο στο νεοφώτιστο ιατρό και φίλο του Αντώνιο Τιπάλδο Αλιφονσάτο.^{1,4}

Το 1810 εκδίδει το πρώτο ιατρικό σύγγραμμά του, με τίτλο «Αντιπανάκεια», 545 σελίδων,ⁱⁱⁱ στην ελληνική και στη λατινική γλώσσα, το οποίο έγινε αποδεκτό με εξαιρετικά ευνοϊκές κριτικές από τους ειδικούς και τα επιστημονικά περιοδικά της εποχής (όπως στο περιοδικό *Medizinisch-chirurgische Zeitung* από τον Bosquillon και στο *Allgemeine medizinische Annalen*).¹ Το έργο είναι αφιερωμένο στον πατέρα του συγγραφέα Γεώργιο, ιερέα, στον οποίο αναφέρεται και ο συγκινητικός και πλήρης υϊκής αγάπης πρόλογος. Χαρακτηριστικό της επιστημονικής δομής του έργου είναι ότι, για κάθε πληροφορία που παρατίθεται, αναγράφεται η πηγή από την οποία αντλείται, υποσημειώνοντας τον τίτλο του βιβλίου, το συγγραφέα και τη σελίδα. Συχνές είναι οι παραπομπές σε αρχαίους συγγραφείς, όπως στο Γαληνό, αλλά και σε συγχρόνους του. Εξαιρετικά ενδιαφέρουσα είναι η ιστορία των νοσημάτων που αναφέρει σε κάποια από αυτά. Αναφερόμενος ιδιαίτερα στην ευλογιά κάνει λόγο για τον τρόπο διάδοσης «της δ' εγκεντρίσεως του φυσικού νόσου πύου» μεθόδου εμβολιασμού, που εφαρμόστηκε πριν από την ανακάλυψη του δαμαλισμού από τον Jenner. Το έργο περιέχει στοιχεία νοσολογίας, επιδημιολογίας, διαιτολογίας, ψυχολογίας και φαρμακολογίας. Ενδεικτικό της αποδοχής που χαίρει ο συγγραφέας ανάμεσα στους ομοεθνείς του είναι ότι συνδρομητές για την έκδοση του βιβλίου αυτού είναι, μεταξύ άλλων, οι αδελφοί Ζωσιμά, ο αρχιμανδρίτης Άνθιμος Γαζής, ο Κωνσταντίνος Π. Οικονόμου και ο Κωνσταντίνος Ν. Μαυροκορδάτος.ⁱⁱⁱ

Το δεύτερο ιατρικό του σύγγραμμα «Ιωάννου Δ. Μεσγέρου Ιατροφιλοσοφική Ανθρωπολογία» εκδίδεται το 1810, επίσης στη Βιέννη. Πρόκειται για μια μετάφραση έργου του Γερμανού συγγραφέα Johann Daniel Metzger με σημαντικές όμως προσθήκες του Α. Γεωργιάδη, μερικές από τις οποίες αφορούν στην ιστορία της Ιατρικής, μάθημα το οποίο αργότερα θα διδάξει στο νεοσύστατο Οθώνειο Πανεπιστήμιο. Ο πρόλογος είναι στην ουσία γλωσσολογικός και σε αυτόν χαρακτηρίζεται η ένωση της αρχαίας και της νέας ελληνικής ως χημική, καθώς δεν υπάρχουν όρια μεταξύ τους. Τονίζει τη σημασία της γλώσσας, καθώς «τοιαύτη ούσα είναι το μόνον και κυριώτερον της σοφίας όργανον ενός έθνους» και ως αρχαιστής προτείνει τη διδαχή στους Έλληνες της αρχαίας ελληνικής, θεωρώντας ότι αυτή θα διατηρήσει την ιδιοσυστασία του έθνους.^{iv}

3. Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΣΤΟ ΠΑΡΙΣΙ – ΤΟ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΟ ΤΟΥ ΕΡΓΟ

Το 1810, ο Αναστάσιος Γεωργιάδης εγκαταλείπει τη Βιέννη και μεταβαίνει στο Παρίσι, όπου συνεχίζει τη συγ-

γραφική του δράση. Το 1812 γράφει την «Πραγματεία περί της των ελληνικών στοιχείων εκφωνήσεως» στα ελληνικά και στα λατινικά. Πρόκειται για ένα πλήρες γλωσσολογικό έργο (εικ. 2). Σε αυτό, ο Α. Γεωργιάδης εκφράζει την πεποίθηση ότι η γλώσσα ακολουθεί τη γενικότερη πολιτισμική πορεία ενός έθνους και όταν αυτό παρακμάζει, παρακμάζει αντίστοιχα και η γλώσσα. Κυριεύεται, λοιπόν, από το φόβο ότι η ελληνική γλώσσα θα καταστεί νεκρή, όπως άλλες αρχαίες γλώσσες, γιατί το ελληνικό έθνος διέρχεται περίοδο πολιτισμικής ύφεσης. Ο φόβος του αυτός τον οδηγεί στο πλευρό των αρχαιστών του Νεόφτου Βάμβα και στην ιδεολογική σύγκρουση με τον Αδαμάντιο Κοραή. Σχετικά με την προφορά της αρχαίας ελληνικής είναι πολέμιος των απόψεων του Εράσμου, ενώ υποβάλλει στον αναγνώστη του το ερώτημα «τι πρέπει να εμπιστευόμαστε τους ξένους που από τα βιβλία μαθαίνουν την Ελληνική ή τους γηγενείς που από τους πατέρες τους μαθαίνουν τη διεφθαρμένη μεν, αλλ' εν τοις πλείστοις τη αρχαία Ελληνική ομοία φωνή;». Στον ισχυρισμό του Εράσμου ότι τα ελληνικά γράμματα είναι φοινικικής ή εβραϊκής προέλευσης αντιπαραβάλλει τα λόγια του Ηροδότου «Μετά δε χρόνου προβαίνοντος άμα τη φωνή μετέβαλλον και τον ρυθμόν των γραμμάτων». Το βιβλίο πραγματεύεται τον ορθό τρόπο εκφοράς των γραμμάτων, διφθόγγων και των στοιχείων προσωδίας (οξεία, βαρεία κ.λπ.).¹ Για το έργο του αυτό θα ανακηρυχθεί αντεπιτέλλον μέλος της εν Παρισίους Societe medicale de l'émulation de Paris, ενώ ταυτόχρονα γίνεται γνωστός στους γαλλικούς ιατρικούς κύκλους.¹

4. Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΣΤΟ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙ – Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ

Από το Παρίσι, μετά από παραμονή δύο ετών, επιστρέφει στο Βουκουρέστι, όπου επί 10 έτη ασκεί την Ιατρική. Ο ίδιος γράφει για την περίοδο αυτή: «δέκα ενιαυτούς περί την ιατρικήν πράξιν αδιακόπως ενησχολήθην, απάση τη των επί καιρού δεσποζόντων νοσημάτων φάλαγγι συμπλεκόμενος, και ταις της τέχνης υπηρεσίαις δουλεύων, διαπονών τε και κοπιών».

Το 1821, με την έναρξη της επανάστασης του Υψηλάντη στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες, υποστηρίζει με θέρμη το κίνημα. Χρησιμοποιεί την επιρροή του για να βοηθήσει την επανάσταση, για τους σκοπούς της ξοδεύει μεγάλο μέρος της προσωπικής του περιουσίας και ζώνεται τα άρματα, υπηρετώντας με όλες του τις δυνάμεις το αναγεννώμενο από τις στάχτες του ελληνικό έθνος.³

Μετά από την αποτυχία του κινήματος του Υψηλάντη, καταφεύγει στην Τρανσυλβανία, όπου ασκεί την Ιατρική περιφερόμενος από περιοχή σε περιοχή, ενώ ταυτόχρονα ταξινομεί τις σημειώσεις του σχετικά με το λοιμό.² Μεταβαίνει κατά καιρούς στη Βιέννη για να κηρύξει υπέρ της επανάστασης και να παροτρύνει τους εκεί Έλληνες για πιο ενεργό συμμετοχή.⁵ Το 1826 επιστρέφει στο Βουκουρέστι και μετά από παραμονή 3 ετών καταφεύγει στη Στεφανούπολη της Τρανσυλβανίας, όπου αρχίζει τη συγγραφή της λοιμολογίας του.³

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΕΚΦΩΝΗΣΕΩΣ,

ΥΠΟ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ,
ΦΙΑΣΗΠΟΥΠΟΛΙΤΟΥ,
Ιατροῦ καὶ Χειρουργοῦ, τῆς ἐν Ἰόνῳ Ἐπαρχίας τοῦ Ὀριαντο-
λόγων, τῆς ἐν Ἄλῃ τοῦ τῆς Φύσεως Παράργου, καὶ
τῆς Ἰατρικῆς Ἐταιρίας τῆς ἐν Παρισίους
Ἐταιρίας Ἀντεπιστάλλοντος.

ΕΛΛΗΝΙΣΤΙ ΚΑΙ ΛΑΤΙΝΙΣΤΙ ΦΙΛΟΣΟΦΗΣΕΙΣ.

» Ἄλλ' ἢ μὲ ἐλέγχων, ἢν τι μὴ καλῶς λέγω,
» ἢ τοῖσιν ἐν λεγούσιν συγχωρεῖν λέγεις.
ΕΥΡΥΠΙΑ. ἐν Ἰππολύτ. σζ. 298 καὶ 299.

ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ,

Ἐκ τῆς ΔΕΒΟΥΥΤΙΩΣ παρὰ καὶ ἐκ τῆς Κωνσταντινῆς Βιβλιοθήκης Βασιλικῆς
πύλας ἐν τῇ ἀγορῇ τῇ καλομένην *Serpente*, N° 7.

ΕΝ ΒΙΕΝΝῃ ΤΗΣ Αὐστρίας, παρὰ Φ. Ι. ΣΧΑΛΒΑΧΕΡ.

ΕΝ ΛΕΙΠΣΙῃ, παρὰ Η. Ι. ΒΕΣΣΟΝ.

ΑΔΙΒ.
1812

TRACTATUS DE ELEMENTORUM GRÆCORUM PRONUNCIATIONE,

ΑΥΤΟΡΕ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΔΕ,
PHILIPPOPOLITANO,
Medicinar et Chirurgiae Doctore, Societatis Mineralogicae
Ienensis, Societatis Naturae Curiosorum Halensis, et
Societatis Medicorum Emulationis Parisiensis
Socio Correspondente,

GRÆCE ET LATINE ELABORATUS.

» Sed aut me reprehendere, si quid non recte dico,
» Aut bene dictis obtemperare verbis.
ΕΥΡΥΠΙΩ. in Hippolyt. vers. 298 et 299.

PARISIIS,

Apud De Bene patrem et filium, Bibliopolas Bibliothecae
Imperialis, via *Serpente* vulgo dicta, N° 7.

VIENNÆ AUSTRIÆ, apud P. J. SCHALBACHER.

LIPSIAE, apud P. J. BESSON.

MDCCCXII.

Εικόνα 2. Ο ελληνικός τίτλος του έργου του «Πραγματεία περί της των ελληνικών στοιχείων εκφωνήσεως» και ο λατινικός τίτλος του ίδιου έργου "Tractatus de elementorum grecorum pronunciatione".

5. Η ΝΕΑ ΙΑΤΡΙΚΗ ΤΟΥ ΔΡΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Το 1830 πηγαίνει στη Βιέννη και το 1831 στο Παρίσι, όπου τυπώνει το έργο του «Πυρετού πεμφιγώδους ή λοιμού αφορισμοί». Το έργο είναι γραμμένο σε ιωνική διάλεκτο, κατά μίμηση των αφορισμών του Ιπποκράτους, αφιερωμένο δε στον Όθωνα τον Α'. Το βιβλίο αρχίζει με το προοίμιο, στο οποίο περικλείει αρκετά αυτοβιογραφικά στοιχεία, ενώ παραθέτει αναφορές και απόψεις αρχαίων συγγραφέων για το λοιμό. Στο κυρίως μέρος του συγγράμματος ομιλεί για τον τρόπο μετάδοσης, διάγνωσης, θεραπείας και προφύλαξης από τα λοιμώδη νοσήματα. Κάθε αφορισμός στηρίζεται σε μια εμπειρία του, την οποία αναλύει στις παραπομπές, προσδίδοντας με τον τρόπο αυτό στο κείμενό του επιστημονικό τόνο. Στο τέλος του βιβλίου παραθέτει τη δοκιμασία της οικογένειάς του και του ίδιου από το λοιμό. Το γεγονός ότι προσβλήθηκε τρεις φορές από λοιμώδες νόσημα αναφέρει ότι τον ωθεί να γράψει περί λοιμού για να βοηθήσει τους συνανθρώπους του. «Εν ω γαρ πέπονθεν αυτός πειρασθείς δύναται τοις πειραζομένοις βοηθήσαι», κατά τη ρήση του Αποστόλου Παύλου. Σε αυτό το σύγγραμμα χρησιμοποιεί για πρώτη φορά το επώνυμο Λευκίας, με το οποίο στη συνέχεια έγινε γνωστός.^{vi} Όπως σημειώνει, επίσης, αποτελεί ανάμνηση του υποκοριστικού, που του έδωσε σε βρεφική ηλικία η μητέρα του λόγω της λευκής επιδερμίδας του. Ίσως τώρα οι λευκές τρίχες του κεφαλιού του να το επανέφεραν στη μνήμη του.

Το βιβλίο αυτό είναι χωρίς αμφιβολία το καλύτερο από τα έργα του. Ο συμφοιτητής του και βιβλιοκριτικός του περιοδικού *Medizinisch-chirurgische Zeitung* το επαινεί, αν και επισημαίνει τις αδυναμίες του συγγραφέα, όπως ο ανεπαρκής σχολιασμός των αναφερομένων και η βιαστική γραφή. Το 1832 εκδίδει στη γαλλική γλώσσα τη διατριβή με τον τίτλο *"Memoires sur la contagion des maladies exotiques"*, περί της μεταδοτικότητας των εξωτικών ή των έξωθεν ερχομένων νοσημάτων, επιβεβαιώνοντας και με αυτό το έργο την εμβρίθεια και την πολυμάθειά του αλλά και το ενδιαφέρον του για τα νοσήματα των ταξιδιωτών και των μεταναστών που έχει αναζωπυρωθεί στις ημέρες μας.^{1,5} Το Νοέμβριο του 1832 μεταβαίνει στο Μόναχο και εκφωνεί στον εκεί ορθόδοξο ελληνικό ναό λόγο για την εορτή του Όθωνα του Α'.^x Τελευταίος σταθμός των περιπλανήσεών του στις ευρωπαϊκές χώρες είναι η Βιέννη, στην οποία εκδίδει το ποίημα «Το καθ' Ελένην και Αλέξανδρον» του Δημητρίου Μόσχου του Λάκωνος.

6. Η ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ – ΟΙ ΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΕΙΣ

Το 1833 κατέρχεται στην ελεύθερη πλέον Ελλάδα, για

την οποία πολλαπλά μόχθησε, και εγκαθίσταται στο Ναύπλιο, πρώτη πρωτεύουσα της Ελλάδας. Κατά το διάστημα της παραμονής του εκεί ασχολείται με την Ιατρική, αλλά καταπιάνεται με ιδιαίτερο ζήλο και με την ποίηση.¹

Γράφει την «Οθωνιάδα», ποίημα ηρωικό, 501 στίχων, αφιερωμένο στο βασιλιά και το μεταφράζει και στα γερμανικά. Το ποίημα είναι γραμμένο στην αρχαϊζουσα γλώσσα και η επιρροή από τον Όμηρο είναι εμφανής.^x

Ακολουθούν και άλλα ποιήματα που εξυμνούν και αφιερώνονται στη βασιλική οικογένεια. Το 1835 συγγράφει «Ειδύλλιο πανηγυρικό», για τα 50 έτη γάμου του βασιλικού ζεύγους της Βαυαρίας κατά το πρότυπο του ειδυλλίου του Θεοκρίτου.^{xj} Το ίδιο έτος συνθέτει «Ωδή Σαπφική ως εκ της Ελλάδος», με την ευκαιρία της άφιξης του βασιλιά της Βαυαρίας Λουδοβίκου στην Αθήνα. Το ποίημα αποτελείται από εξηντατρία τετράστιχα, γραμμένα σε άριστη αιολική διάλεκτο, κατά το πρότυπο των έργων της Σαπφούς.^{xii} Εξαιτίας του ίδιου γεγονότος εκδίδει και ωδή πανηγυρική κατά την Αγγλική «God save the King».

Το 1835 ενηλικιώνεται ο Όθωνας και στέφεται Βασιλεύς. Ο Αναστάσιος Λευκίας συνθέτει επί τη ευκαιρία ποίημα ηρωικό υπό τον τίτλο «Στέφανος Όθωνος», 2.168 στίχων. Στο ηρωικό αυτό ποίημα ο συνθέτης επιστρέφει στο ομηρικό ύφος, το οποίο γνωρίζει άριστα και κυρίως έχει ως πρότυπο την Ιλιάδα. Μέσα από τους στίχους του, συνδέει τις μάχες της εθνεγερσίας με εκείνες εναντίον των Περσών αφήνοντας ανάγλυφα να διαφανεί το αδιάρρηκτο της συνέχειας αρχαίου και νεότερου Ελληνισμού. Για τον ποιητή, η θυσία του Μεσολογγίου είναι η ιστορική συνέχεια της μάχης του Μαραθώνα και είναι εύλογο απότοκο της βιοθεωρίας ενός λαού που θέτει την προσωπική και την εθνική του ελευθερία υπεράνω πάντων.^{xiii}

7. Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ – ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΑΙ ΚΟΣΜΗΤΟΡΑΣ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

Με τη μεταφορά της πρωτεύουσας στην Αθήνα, ο Λευκίας εγκαθίσταται σε αυτή και το 1834 ορίζεται μέλος του Ιατροσυνεδρίου, θέση στην οποία θα παραμείνει επί πολλά έτη. Το Σεπτέμβριο του 1835 ανακηρύσσεται μέλος της Γαλλικής Ιατρικής Ακαδημίας και μέλος της Ελληνικής Φυσικοϊστορικής Εταιρείας. Το 1836 γίνεται το 19ο μέλος της «εν Αθήναις Ιατρικής Εταιρείας», της οποίας και διετέλεσε πρόεδρος κατά τα έτη 1840 και 1841.⁶

Το 1836 προτείνεται από τον Πολυζωΐδη ως κατάλληλος καθηγητής για τη διδασκαλία της δημόσιας υγιεινής και της ιατρικής εγκυκλοπαίδειας στο Ιατροχειρουργικό σχολείο,

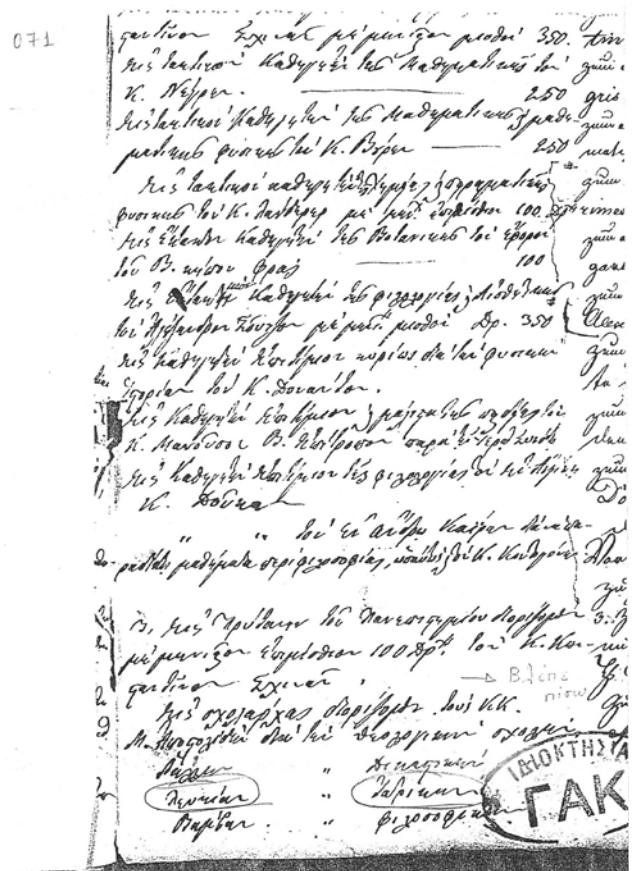
πρόταση που όμως απορρίπτεται από τον Armansberg.⁷

Ο ίδιος όμως, με το διάταγμα της 15ης/27ης Ιανουαρίου 1837, τον διορίζει τακτικό καθηγητή της Ιστορίας της Ιατρικής στην Ιατρική Σχολή του νεοσύστατου Πανεπιστημίου «και ενός άλλου μαθήματος προσεχώς διορισθησομένου εις κλάδον της Ιατρικής. Ούτος θέλει παραδίδει και την φιλολογίαν εις την σχολήν των γενικών επιστημών», «χωρίς επιπλέον αντιμισθία τινά». Με το ίδιο βασιλικό διάταγμα ορίζεται «Σημάντωρ» (κοσμήτορας) της «σχολής της Ιατρικής».⁷⁻⁹

Με το νεότερο ιδρυτικό διάταγμα περί του πανεπιστημίου, στις 22 Απριλίου 1837 διορίζεται έκτακτος καθηγητής «της Ιστορίας της Ιατρικής, Γενικής Παθολογίας και Θεραπείας» και «Σχολάρχης» (κοσμήτορας) της Ιατρικής σχολής με μισθό 350 δραχμών^{6,8,10} (εικ. 3). Ο καθηγητής Στέφανος Σταυρινάδης στο βιογραφικό, που υποβάλλει για την πρόσληψή του στο πανεπιστήμιο το 1851–1853, υποστηρίζει ότι ο Λευκίας του δίδαξε και το περί γυναικείων νόσων μάθημα. Η αναφορά αυτή μαρτυρεί ότι ίσως ο Λευκίας επωμίστηκε για κάποιο χρονικό διάστημα τη διδαχή του μαθήματος της Γυναικολογίας.⁸ Το δεύτερο από τα μαθήματά του, τη Γενική Παθολογία και Θεραπεία, θα διδάξει από το 1837–1840, στα τέσσερα εξάμηνα που παρακολουθούν οι μαθητές της χειρουργικής σχολής.¹ Από τη διδασκαλία του της Ιστορίας της Ιατρικής σώζονται χειρόγραφα σημειώσεις που κράτησε ο μαθητής του Γεώργιος Ν. Κυριακίδης. Το εγχειρίδιο έχει τον τίτλο «Επιτομή της Ιστορίας της Ιατρικής», αποτελείται από 260 σελίδες και σε αυτό τονίζεται ιδιαίτερα η συμβολή των Ελλήνων ιατρών στην εξέλιξη της ευγενούς τέχνης του Ασκληπιού.¹¹ Με την ιδιότητα του κοσμήτορα θα εκφωνήσει στις 3 Μαΐου του 1837, ημέρα των εγκαινίων του πανεπιστημίου, έναν από τους τέσσερις πανηγυρικούς λόγους. Ο λόγος, σε άπταιστη Αττική διάλεκτο, διακηρύσσει ότι αναγεννήθηκαν οι επιστήμες στην πόλη των Αθηνών, εκεί όπου είχε διδάξει την Ιατρική ο ίδιος ο Ιπποκράτης.^{6, XVII}

Ακολουθούν και άλλες διακρίσεις και το 1837 ονομάζεται αντεπιστέλλον μέλος της Φυσικοϊστορικής Εταιρείας της Βόννης και εκλέγεται πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας Φυσικής Ιστορίας.¹ Διατηρεί τον τίτλο του κοσμήτορα μέχρι το 1841, οπότε και δεν επανεκλέγεται.

Μετά το 1841 εξακολουθεί να διδάσκει στο Πανεπιστήμιο των Αθηνών και παρακολουθεί με μεγάλο ενδιαφέρον τα επιστημονικά δρώμενα σε όλους τους τομείς. Ο Λευκίας καθόλη τη διάρκεια της σταδιοδρομίας του συμμετέχει ενεργά στα πανεπιστημιακά δρώμενα, όπως διαπιστώνεται από την ανάγνωση των πρακτικών της Συγκλήτου. Για παράδειγμα, επιφορτίζεται με τον προϋπολογισμό του 1838, λαμβάνει μέρος στην απόφαση για την τιμωρία των φοιτητών για τα γεγονότα της Φυσιολογίας εναντίον του

Εικόνα 3. Διορισμός του Λευκίας ως πρώτου Σχολάρχης της Ιατρικής Σχολής.

καθηγητή Κ. Μαυροκορδάτου, εκφωνεί το λόγο εγκαθίδρυσης των πανεπιστημιακών αρχών το 1941.¹²

8. ΑΝΑΣΚΕΥΗ ΤΩΝ ΑΠΟΨΕΩΝ ΤΟΥ ΦΑΛΜΕΡΑΓΙΕΡ

Οι ισχυρισμοί του Φαλμεράγιερ ότι στις φλέβες των Νεοελλήνων δεν ρέει ούτε μία ρανίδα αίμα αρχαιοελληνικό δεν τον αφήνουν αμέτοχο. Το 1843 γράφει τη διατριβή «Ανατροπή των δοξασάντων, γραψάντων και τύποις κοινωσάντων ότι ουδείς των νυν την Ελλάδα οικούντων απόγονος των αρχαίων Ελλήνων εστίν», την οποία μεταφράζει και στα λατινικά υπό τον τίτλο "Refutato" (εικ. 4). Ο γηραιός καθηγητής θεωρεί τα από το Φαλμεράγιερ λεγόμενα ως αποτέλεσμα της άγνοιας και του μίσους, ενώ προχωρεί σε μια εμπειριστατωμένη απόδειξη της αδιασάλευτης συνέχειας του αρχαίου και του νέου Ελληνισμού. Η συσχέτιση των αρχαιοελληνικών εθίμων, όπως των ταφικών, με τα νεότερα, καθώς και η γλωσσική ενότητα αποδεικνύουν την πλάνη του Φαλμεράγιερ. Ο Α. Λευκίας συμβουλεύει τον αλλοδαπό καθηγητή που «τας βίβλους προ δύο ετών ανέγνων και λίαν αυτώ καταχρώμενος, ως

κάρχαρον τινά, το δη λεγόμενον, έλυσεν επί τους Έλληνας τον εαυτού κύνα» και του λέει «γράμματα δει μαθείν και μαθόντα νουν έχειν».^{xx} Εκτός από το έργο αυτό, την ίδια περίοδο συγγράφει και πλήθος ιατρικών διατριβών, που δημοσιεύονται στο περιοδικό *Ασκληπιός*.¹

9. Η ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΟΥ

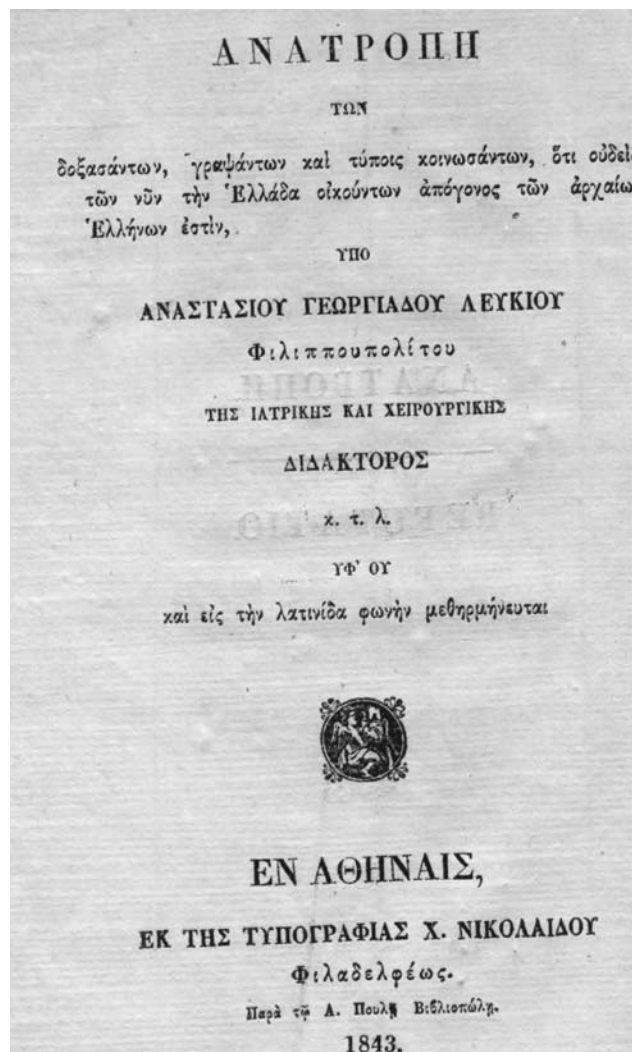
Το 1846 κατατάσσεται μεταξύ των δωρητών του Πανεπιστημίου, παραχωρώντας σε αυτό έναν αμπελώνα δέκα στρεμμάτων και δύο στρέμματα οικοπέδων «εν τη πάλαι Κωλιάδι» (Καλαμάκι) Φαλήρου.^{12,13} Ένδειξη της ολοκληρωτικής αφοσίωσής του στο Πανεπιστήμιο αποτελεί το γεγονός ότι δώρισε τα υπολείμματα της προσωπικής του περιουσίας σε αυτό, αφήνοντας την κόρη του πενόμενη, με αποτέλεσμα λίγο μετά από το θάνατό του ο Αναστάσιος Γούδας –πρώτος διδάκτορας της ιατρικής σχολής– να ζητά από το ελληνικό κράτος να αποδώσει μικρή σύνταξη στην κόρη του, προκειμένου να επιβιώσει. Το ίδιο έτος εγκρίνεται με διάταγμα του Όθωνος η έκδοση βιβλίου της Γενικής Παθολογίας από το Λευκία, αποτελούμενο από 16 τυπογραφικά.⁹ Υπηρετεί ως καθηγητής έως το 1847, οπότε, μετά από δεκάχρονη παραμονή στην έδρα, παύεται κυρίως για πολιτικούς λόγους⁶ και του απονέμεται ο τίτλος του επίτιμου καθηγητή με σύνταξη 150 δραχμών.² Ήταν η πρώτη απονομή του τίτλου του επίτιμου καθηγητή και η πρώτη παροχή σύνταξης σε καθηγητή της Ιατρικής Σχολής.

Ο βασιλιάς των Ελλήνων, αναγνωρίζοντας την προσφορά του Α. Λευκία στην ελληνική νεολαία και στο έθνος, τον τιμά με τον αργυρό σταυρό του Ελληνικού Τάγματος του Σωτήρος.

Ένα χρόνο πριν από το θάνατό του εκδίδει πραγματεία «Περί της γενικής νοσολογίας και θεραπευτικής», συνεχίζοντας να εργάζεται για την πρόοδο της επιστήμης. Έχει την ατυχία, σε ηλικία 80 ετών, να θρηνήσει για το θάνατο της μίας από τις δύο θυγατέρες του, τον οποίο υπομένει με καρτερία.

Πεθαίνει σε βαθύ γήρας στις 13 Ιουνίου 1853 και κηδεύεται στις 14 Ιουνίου με όλες τις πρέπουσες τιμές. Με απόφαση της ακαδημαϊκής συγκλήτου κηδεύεται με έξοδα του Πανεπιστημίου, ενώ στην κηδεία παρευρίσκεται σύσσωμη η πανεπιστημιακή κοινότητα. Τον προσήκοντα επικήδειο λόγο εκφωνεί στο ναό ο καθηγητής Ν. Βάμβας και στο κοιμητήριο ο καθηγητής της Ιατρικής Κ. Πρινάρης.³

Ο Αναστάσιος Λευκίας Γεωργιάδης υπήρξε μια προσωπικότητα ορόσημο για τα αναγεννώμενα ελληνικά γράμματα και το νεοσύστατο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ως νέος, ακολούθησε τη μοίρα της φυλής του και αναζήτησε την αναβλύζουσα πηγή της γνώσης στο εξωτερικό, χωρίς όμως

Εικόνα 4. Ο ελληνικός τίτλος του έργου του «Ανατροπή».

ποτέ να λησμονήσει τη στενάζουσα «υπό τον απαράδειγμάτιστο οθωμανικό ζυγό» πατρίδα του. Όταν η «χρεία» τον κάλεσε, στάθηκε με όλες του τις δυνάμεις, ηθικές και υλικές, στο πλευρό του έθνους, χωρίς όμως να εγκαταλείψει τη θεάρεστο του Ασκληπιού τέχνη. Ως ιατρός, υπηρέτησε με αλtruισμό τον άνθρωπο και ως Ακαδημαϊκός δάσκαλος τη φοιτητώσα νεολαία.

Σε όλο του το βίο αποδείχθηκε άξιος συνεχιστής των ένδοξων προγόνων, πραγματώνοντας το Ομηρικό «ιητρός γαρ ανήρ πολλών αντάξιος άλλων». Κατέκτησε τον Κολοφώνα της γνώσης και ο Απόλλωνας «εμάδησε τις δάφνες του Ελικώνα για να τον στεφανώσει».

10. ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ Α.Γ. ΛΕΥΚΙΑ

Ι. Ειδύλλιον εγκωμιαστικόν εις την Αυτής Αυτοκρατορικήν

- Υψηλότητα κυρίαν Μαρίαν Παύλωβαν... κατά την αίσιον και χαρμόσυνον των Αυτής Γενεθλίων πανήγυριν, υπό Αναστασίου Π. Γεωργίου Φιλιππουπολίτου, υφ' ου και εις την γαλλίδα φωνήν μεταπέφρασαι. Εν Ιένη, τύποις του Ιωάννου Μιχαήλ Μάουκε, 1806
- II. Ειδύλλιον ποιμενικόν κατά την ανάρρησιν εις το ιατρού αξίωμα του εν ευγενέσιν εξοχωτάτου κυρίου Αντωνίου Τιπάλδου Αλιφονσάτου του εκ Κεφαλληνίας, υπό Αναστασίου Γεωργιάδου Φιλιππουπολίτου ιατρού και χειρουργού. Εν Βιέννη 1807, Ιουλίου 24
- III. Αντιπανάκεια, ήτοι περί αιτιών α τας νόσους δυσιάτους ή ανιάτους, μη τοιαύτας καθ' εαυτάς ούσας ως επί το πολύ απεργάζονται, Γεωργιάδης Λευκίας Α. Τύποις Σχραιμβλίου. Εν Βιέννη, 1810
- IV. Ιωάννου Δανιήλου Μεσγέρου Ιατροφιλοσοφική ανθρωπολογία μεταφρασθείσα εκ του γερμανικού μετά προσθήκης τινών υποσημειώσεων, τυπογραφία Γεωργίου Βενδότη, Γεωργιάδης Λευκίας Α. Εν Βιέννη της Αουστρίας, 1810
- V. Πραγματεία περί της των ελληνικών στοιχείων εκφωνήσεως υπό Αναστασίου Γεωργιάδου, ελληνιστί και λατινιστί φιλοπονηθείσα. Tractatus de elementorum graecorum pronunciatione, auctore. Anast. Georgiade, παρά Δεβουρίω. Εν Παρισίοις, 1812
- VI. Πυρετού πεμφιγώδους ή λοιμού αφορισμοί, παρά Τρευττέλω και Βουρσώ, Γεωργιάδης Λευκίας Α. Εν Λευτεκία των Παρισίων, 1832
- VII. Memoire sur la contagion des maladies exotiques, telles que la peste orientale, la cholera-morbus, la fièvre jaune, Paris 1832
- VIII. Δημητρίου Μόσχου του Λάκωνος το καθ' Ελένην και Αλέξανδρον επεξεργασθέν... Εν Βιέννη της Αουστρίας, εκ της τυπογραφίας Ι.Β. Σβεκίου, ΑΩΛ' Γ (1833)
- IX. Λόγος εκφωνηθείς εν τη κατά Μόναχον της Βαυαρίας των παροίκων Ελλήνων Εκκλησία τη 6/18 Νοεμβρίου 1832 κατά την φερώνυμον πανήγυριν του Γαληνοτάτου Βασιλέως της Ελλάδος Όθωνος του πρώτου, Γεωργιάδης Λευκίας Α, τύποις Q. Heikul. Εν Βιέννη της Αουστρίας, 1833
- X. Οθωνιάς ποιημάτιον ηρωικόν κατά την γηθόσυνον ετήσιον ημέρα της ευτυχούς εις Ναύπλιον αφίξεως του γαληνοτάτου Βασιλέως της Ελλάδος Όθωνος του πρώτου, υπό Αναστασίου Γεωργιάδου Λευκίου Φιλιππουπολίτου... Υφ' ου και εις την γερμανίδα φωνήν μεθερμηνεύεται, εκ της τυπογραφίας Κωνσταντίνου Ράλλη. Εν Ναυπλία, 1834
- XI. Ειδύλλιον πανηγυρικόν κατά την εν Αθήναις, γενομένην τη 12 Οκτωβρίου εορτήν, χάριν της εν ημίσεια πεντηκονταετηρίδι από του ιερού γάμου ευτυχούς συμβι-
ώσεως του Γαληνοτάτου και Κραταιωτάτου Βασιλέως της Βαυαρίας Λουδοβίκου του Α' και της Γαληνοτάτης Βασιλίσσης Θηρεσίας, Γεωργιάδης Λευκίας Α, εκ της τυπογραφίας Ανδρέου Κορομηλά. Εν Αθήναις, 1835
- XII. Ωδή Σαπφική ως εκ της Ελλάδος κατά την ευτυχή εις Αθήνας άφιξιν του γαληνοτάτου Βασιλέως της Βαυαρίας Λουδοβίκου του πρώτου, Γεωργιάδης Λευκίας Α, εκ της βασιλικής τυπογραφίας. Εν Αθήναις, 1835
- XIII. Στέφανος Όθωνος. Ποίημα ηρωικόν κατά την εν τω εικοστώ έτει της ηλικίας εις τον θρόνον ανάβασιν τε και στέψιν του γαληνοτάτου Βασιλέως της Ελλάδος Όθωνος του πρώτου, Γεωργιάδης Λευκίας Α, βασιλική τυπογραφία. Εν Αθήναις, 1835
- XIV. Ωδή πανηγυρική. Κατά την ευτυχή εις Αθήνας άφιξιν του γαληνοτάτου Βασιλέως της Βαυαρίας Λουδοβίκου του Πρώτου (κατά την Αγγλικήν God save the King στιχουργηθείσα), Γεωργιάδης Λευκίας Α. Εν Αθήναις, 1835
- XV. Διατριβή περί της Ασιανής χολέρας, Γεωργιάδης Λευκίας Α, Ασκληπιός 1 (1836-1837), σσ 1-25, 49-66
- XVI. Περί των εν ταις νόσοις υποτροπιασμών, Γεωργιάδης Λευκίας Α (ανακοίνωσις εν τη Ιατρική Εταιρεία των Αθηνών τη 7η-12ου-1837) Ασκληπιός 2 (1837-1838), σσ 161-167
- XVII. Λογίδριον εκφωνηθέν κατά την της Ακαδημίας καθίδρυσιν, Γεωργιάδης Λευκίας Α, εκ της τυπογραφίας Ν. Παπαδόπουλου. Εν Αθήναις
- XVIII. Περί της φλυκταινούσης λοιμικής και του ενοφθαλμισμού αυτής και περί δαμαλισμού και αναδαμαλισμού, Γεωργιάδης Λευκίας Α, Ασκληπιός 3 (1838-1839), σσ 33-52
- XIX. Τι δει ποιεΐν προς διατήρησιν των υγιών οφθαλμών και βοήθειαν των αδυνάτων, Γεωργιάδης Λευκίας Α, Ασκληπιός 3 (1838-1839), σσ 97-112
- XX. Ανατροπή των δοξασάντων γραψάντων και τύποις κοινωσάντων ότι ουδείς των νυν την Ελλάδα οικούντων απόγονος των αρχαίων Ελλήνων εστί, υπό Α. Γεωργιάδου Λευκίου υφ' ου και εις την λατινίδα φωνήν μεθερμηνεύεται, εκ της τυπογραφίας Χ. Νικολαΐδου. Εν Αθήναις, 1843
- Υπάρχουν ακόμη ανακοινώσεις του στην Εταιρεία Φυσικής Ιστορίας και την Ιατρική Εταιρεία Αθηνών, καθώς και παρεμβάσεις του σε συζητήσεις που δεν έχουν δημοσιευτεί.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η εργασία εκπονήθηκε υπό την επίβλεψη του αείμνηστου καθηγητή Ι. Λασκαράτου και αφιερώνεται στη μνήμη του.

ABSTRACT

Anastasios Leukias Georgiades (1773–1853): First Professor and Dean of the Medical School of the University of Athens

A. TASOULIS

Archives of Hellenic Medicine 2009, 26(6):818–825

The life and the work of Anastasios Leukias Georgiades were studied in the bibliography and in unpublished elements of the General Archives of the State. He was the first Professor of the History of Medicine, Pathology and Therapeutics of the Medical School of the University of Athens and its first Dean. Georgiades was an important personality, who offered much to medicine, literature and his students. He was born in 1773 in the city of Philippoupoli in Eastern Romania and died in Athens in 1853. In 1806 he graduated from the medical school of the University of Jena as a doctor in medicine and surgery. From 1806 till 1821 he travelled extensively in Europe, writing numerous books about both medicine and the Greek language. In 1821 he supported the revolution of Ipsilantis, both morally and materially. His most important book, about plague (pestilence), was written in 1830, using as an example the books of Hippocrates "Aphorismi". Three years later he moved to the newly independent Greece. In 1834 he was nominated as a member of the "Iatrosynedrio" (Medical Council), and in 1836 he became a member and later president of the "Athens Medical Society". When the new University of Athens was founded, in 1837, he served as Professor of the History of Medicine, General Pathology and Therapeutics and afterwards as Dean of the Medical School. He was fond of the study of ancient Greece, constantly returning to it to gain intellectual strength. He proved to be the equal of his ancient ancestors, contributing greatly to the re-establishment of the medical education in the new Greek State.

Key words: Anastasios Leukias Georgiades, History of Medicine, Medical School of the University of Athens

Βιβλιογραφία

1. ΠΕΝΤΟΓΑΛΟΣ ΗΓ. *Σχολεία Ιατρικής Παιδείας στην Ελλάδα 1. Ιατροχειρουργικών Σχολείων (1835–1837). 2. Χειρουργική Σχολή (1838–1840)*. Θεσσαλονίκη, 1991:111–117
2. ΔΡΑΝΝΑΚΗΣ Π. *Μεγάλη ελληνική εγκυκλοπαίδεια*. 2η έκδοση. Εκδοτικός οργανισμός Φοίνιξ ΕΠΕ, Αθήνα, 1931, 16:32
3. ΠΡΙΝΑΡΗΣ Γ. *Λόγοι επιτύμβιοι εις Ν. Πετσάλην και Α. Λευκίαν*. Εν Αθήναις, 1853:9–16
4. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ ΕΧ, ΠΕΝΤΟΓΑΛΟΣ ΗΓ. *Το επηρεασμένο από την Ιατρική ποιητικό έργο του Αναστασίου Γεωργιάδη Λευκία*. Πρακτικά, Θ' Πανελλήνιο Ιστορικό Συνέδριο, Ελληνική Ιστορική Εταιρεία, Θεσσαλονίκη, 1988
5. ΓΟΥΔΑΣ Α. *Βιογραφία Αναστασίου Γ. Λευκίου*. Ιατρική Μέλισσα, 1853, 1:133–142
6. ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΠΑΠΥΡΟΣ ΛΑΡΟΥΣ ΜΠΡΙΤΑΝΙΚΑ. Εκδοτικός οργανισμός Πάπυρος, 1989, 38:212
7. ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ Ι. *Ημερολόγιο ΔΕΠ – Ιστορήματα. Αναστάσιος Γεωργιάδης Λευκίας*. Εκδόσεις Πασχαλίδη, Αθήνα, 1999
8. ΓΕΝΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ (ΓΑΚ), ΟΘΩΝΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ (ΟΑ), ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ (ΓΕΔΕ). Έγγραφα 034, 035, 038, 071, 085, 232. Ημερ. 15/17 Ιανουαρίου 1837
9. ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ Ι, ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ Γ. Νεότερες αρχειακές πληροφορίες για την έδρα της ιστορίας της Ιατρικής του Πανεπιστημίου Αθηνών. *Αρχ Ελλ Ιατρ* 2003, 20:662–670
10. Πίναξ των εν Οθωείω Πανεπιστημίου κατά την χειμερινή εξαμηνιαία παραδοθεισών μαθημάτων. Αθήνησι εκ του Βασιλικού τυπογραφείου, 1837:14–15
11. ΛΥΡΙΤΗΣ Γ, ΡΟΖΟΣ Β. Αναστάσιος Λευκίας Γεωργιάδης (1773–1853). Η συμβολή του στην Ιστορία της Ιατρικής στην Ελλάδα. *Ιατρ Επιθ Εν Δυναμ* 1984, 18:299–303
12. ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΣΥΓΚΛΗΤΟΥ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ. Συνεδρίαση της 9ης Μαρτίου 1847
13. ΚΟΥΖΗΣ ΑΠ. *Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών. Εκατονταετηρίς 1837–1937. Γ' Ιστορία της Ιατρικής Σχολής*. Τύποις Πυρσού, 1939:13

Corresponding author:

A. Tasoulis, 4 P. Kalanarhopoulou street, GR-157 73 Zografou, Greece
e-mail: tasoulisathanasios@yahoo.gr